

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Психофізіологія»

професійний обов'язковий освітній компонент

за освітньо-професійною програмою «Екстремальна та кризова психологія»,
«Робота з персоналом»
підготовки за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти
у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 053 «Психологія»

Рекомендовано кафедрою психології діяльності в особливих умовах
на 2024-2025 навчальний рік.

Протокол від «23» серпня 2024 року
№ 1

Силабус розроблений відповідно до Робочої програми навчальної дисципліни
«Психофізіологія»

2024 рік

Загальна інформація про дисципліну

Анотація дисципліни

Психофізіологія входить у систему психологічних наук, тому знання отримані під час вивчення цієї навчальної дисципліни сприяють усвідомленню сутності психічних процесів та станів, вирішенню питань про фізіологічні механізми цих процесів. Спираючись на різні галузі біології, психофізіологія пов'язана з багатьма гуманітарними дисциплінами. Комплексний міждисциплінарний характер сприяє формуванню та розвитку теоретичного, практичного та професійного мислення здобувачів вищої освіти, вмінню аналізувати, систематизувати отримані знання та використовувати їх при вивченні інших дисциплін психологічного циклу та виконанню професійних обов'язків.

Даний курс передбачає теоретичне і практичне оволодіння знаннями фізіологічних та нейронних механізмів психічних процесів, станів та поведінки, закономірностей прояву психічних процесів, вивченню індивідуальних та типологічних відмінностей між людьми, що обумовлені психофізіологічними особливостями.

Відмінною особливістю даного курсу є те, що зосереджено увагу на встановленні та реалізації засобів збереження працездатності та ефективної й безпечної діяльності спеціалістів – психологів у різних умовах. Глибоко розкрито й достатньо обґрунтовано перспективні напрями роботи щодо регуляції організму на різних етапах та при різних умовах професійної діяльності з урахуванням фізіологічних механізмів. Базові теми доповнені розділами, що узагальнюють сучасні світові досягнення і виокремлюють психофізіологічні фактори та умови забезпечення ефективної та безпечної діяльності фахівців різних професійних напрямків.

2. Інформація про викладача

Загальна інформація	Ільїна Юлія Юріївна - доцент кафедри психології діяльності в особливих умовах соціально-психологічного факультету, кандидат біологічних наук, доцент.
Контактна інформація	м. Харків, вул. Чернишевська, 94, кабінет № 435. Робочий номер телефону – 707-34-74.
E-mail	ilina@nuczu.edu.ua
Наукові інтереси*	- Морфологія нервової системи - морфо-функціональні аспекти психічної діяльності
Професійні здібності*	Професійні знання та значний досвід викладання дисциплін природничого циклу
Наукова діяльність за освітнім компонентом	Морфологічні основи психічної діяльності. Навч. посібник. Слов'янськ, 2003. Особливості структурно-функціональної організації циклу неспання-сон за умов

	моделювання хвороби Паркінсона// Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Фізіологія, валеологія, медицина: сучасний стан та перспективи розвитку» (у співавторстві), 2021. Вплив інтраназального введення дофаміну на сприйняття запаху у щурів з нігростріатною недостатністю //Український науково-практичний журнал медицини, біології та спорту, т.6, №3 (31), 2021. Про деякі дезадаптаційні прояви в поведінці особистості в період пандемії // Збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання сучасних педагогічних та психологічних наук» (19–20 лютого 2021 р.).
--	--

Час та місце проведення занять з дисципліни

Аудиторні (дистанційні) заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті Університету (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/timeTable/group>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щовівторка з 15.00 до 16.00 в кабінеті № 435 або дистанційно. У разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

Мета розуміння закономірностей функціонування психофізіологічної реальності, яка є базою усіх психологічних процесів, властивостей та станів в контексті професійних завдань, в удосконаленні теоретичних знань та практичних навичок здобувачів з питань діагностики психофізіологічного стану людини, визначенні функціонального стану і структури складної діяльності людини, формулюванні рекомендацій відносно професійного і психічного здоров'я, здійснення професійного відбору, психофізіологічної підготовки та реабілітації.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти
	очна (денна)
Статус дисципліни	обов'язкова професійна
Рік підготовки	2 курс
Семестр	4
Обсяг дисципліни:	
- в кредитах ЄКТС	4,5
- кількість модулів	2

- загальна кількість годин	135
Розподіл часу за навчальним планом:	
- лекції (годин)	28
- практичні заняття (годин)	32
- семінарські заняття (годин)	-
- лабораторні заняття (годин)	-
- курсова робота (годин)	-
- інші види занять (годин)	-
- самостійна робота (годин)	75
- індивідуальні завдання (науково-дослідне) (годин)	-
- підсумковий контроль	Екзамен

Передумови для вивчення дисципліни

Передумовами для вивчення дисципліни є отримані знання з загальної психології, анатомії нервової системи та фізіології вищої нервової діяльності, підготовки з надання домедичної допомоги.

Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньо-професійної програми «Екстремальна та кризова психологія», «Робота з персоналом» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання

Програмні результати навчання	ПР
Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.	ПР 1
Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.	ПР 2
Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.	ПР 18
Дисциплінарні результати навчання	
Демонструвати навички використання психофізіологічних методів діагностики функціонального стану організму в умовах професійної діяльності	ПР 19
Реалізовувати комплекс заходів, спрямованих на виявлення рівня придатності особи до діяльності в особливих умовах.	ПР 22

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності (загальні та професійні)	ЗК, СК
Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	ЗК1
Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.	ЗК2
Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології	СК 1
Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ	СК2
Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків	СК 3
Спеціальні (фахові) компетентності	СК
Здатність здійснювати психологічний супровід виконання завдань за призначенням	СК 12
Здатність надавати домедичну допомогу постраждалим особам.	СК 16

Програма навчальної дисципліни

Теми навчальної дисципліни:

Модуль 1. Психофізіологічні основи психічних процесів.

Оцінка та корекція робочих станів.

Тема 1.1. Предмет, задачі і методологічні проблеми психофізіології.

Тема 1.2. Біологічні основи психіки.

Тема 1.3. Методи психофізіологічних досліджень.

Тема 1.4. Психофізіологія сенсорних систем.

Тема 1.5. Зорове та слухове сприймання.

Тема 1.6. Смакове та нюхове сприймання.

Тема 1.7. Сенсомоторна та вісцеральна системи.

Тема 1.8. Психофізіологія рухової активності.

Тема 1.9. Оцінка функціональних станів людини.

Тема 1.10. Психодіагностика функціональних і робочих станів людини.

Модуль 2. Особливості психофізіологічних функцій.

Нейрофізіологічні механізми діяльності мозку.

Тема 2.1. Психофізіологія уваги.

Тема 2.2. Психофізіологія свідомих та несвідомих процесів.

Тема 2.3. Психофізіологія емоцій.

Тема 2.4. Психофізіологія пам'яті та навчіння.

Тема 2.5. Мова та мовлення.

Тема 2.6. Психофізіологічні підходи до аналізу мислення та інтелекту.

Тема 2.7. Функціональна асиметрія мозку.

Тема 2.8. Психофізіологічні механізми адаптивної поведінки. Адикція та її види.

Тема 2.9. Психофізіологічні механізми старіння.
Тема 2.10. Психофізіологія статі.

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять:

Назви модулів і тем	Очна (денна) форма					
	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		лекції	практичні (семінарські) заняття	лабораторні заняття (інші види занять)	самостійна робота	модульна контрольна робота
4- й семестр						
Модуль 1. Психофізіологічні основи психічних процесів. Оцінка та корекція робочих станів.						
Тема 1.1.	8	2	2	-	4	-
Тема 1.2.	6	2	-	-	4	-
Тема 1.3.	6	-	2	-	4	-
Тема 1.4.	6	2	-	-	4	-
Тема 1.5.	6	2	-	-	4	-
Тема 1.6.	6	-	2	-	4	-
Тема 1.7.	6	-	2	-	4	-
Тема 1.8.	8	2	2	-	4	-
Тема 1.9.- 1.10	10	2	2	-	6	
Модульний контроль	8	-	2	-	6	(модульна контрольна робота теми 1.1-1.10)
Разом за модулем 1	70	12	14	-	44	-
Модуль 2. Особливості психофізіологічних функцій. Нейрофізіологічні механізми діяльності мозку.						
Тема 2.1.	7	2	2	-	3	-
Тема 2.2.	7	2	2	-	3	-
Тема 2.3.	7	2	2	-	3	-
Тема 2.4.	7	2	2	-	3	-
Тема 2.5.	7	2	2	-	3	-
Тема 2.6.	7	2	2	-	3	-
Тема 2.7.	5	-	2	-	3	-
Тема 2.8.	6	1	2	-	3	-
Тема 2.9. - 2.10	7	3	-	-	4	-
Модульний контроль	5	-	2	-	3	(модульна контрольна

						робота теми 2.1-2.10)
Разом за модулем 2	65	16	18	-	31	

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1.1. Предмет, задачі і методологічні проблеми психофізіології.	2
2	Тема 1.3. Методи психофізіологічних досліджень.	2
3	Тема 1.6. Смакове та нюхове сприймання	2
4	Тема 1.7. Сенсомоторна та вісцеральна системи	2
5	Тема 1.8. Психофізіологія рухової активності	2
6	Тема 1.9 Психофізіологія функціональних станів. Тема 1.10. Психодіагностика функціональних і робочих станів людини.	2
7	Модульний контроль	2
8	Тема 2.1. Психофізіологія уваги	2
9	Тема 2.2. Психофізіологія свідомих і несвідомих процесів	2
10	Тема 2.3. Психофізіологія емоцій	2
11	Тема 2.4. Психофізіологія пам'яті та навчання	2
12	Тема 2.5. Мова та мовлення	2
13	Тема 2.6. Психофізіологічні підходи до аналізу мислення, інтелекту та креативності	2
14	Тема 2.7. Функціональна асиметрія мозку	2
15	Тема 2.8. Психофізіологічні механізми адаптивної поведінки. Адикція та її види.	2
16	Модульний контроль	2
	Разом	32

Форми та методи навчання і викладання

Вивчення навчальної дисципліни реалізується в таких формах: навчальні заняття за видами (лекції, практичні заняття), консультації, контрольні заходи, самостійна робота. У навчальній дисципліні використовуються такі методи навчання і викладання:

- методи навчання за джерелами набуття знань: словесні методи навчання (лекція, пояснення, бесіда, інструктаж); наочні методи навчання (ілюстрація, демонстрація, спостереження);
- методи навчання за характером логіки пізнання: аналітичний; синтетичний; індуктивний; дедуктивний;
- методи навчання за рівнем самостійної розумової діяльності тих, хто навчається: проблемний виклад; частково-пошуковий;

- інноваційні методи навчання: робота з навчально-методичною літературою та відео метод; методи організації навчального процесу, що формують соціальні навички;
- самостійна робота.

Критерії оцінювання

Оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів з навчальної дисципліни здійснюється за 100-бальною шкалою.

Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль результатів навчання здобувачів освіти проводиться у формі: фронтального та індивідуального опитування, виконання письмових завдань, розгляд практичних ситуацій, контрольних робіт, виконання тестових завдань.

Підсумковий контроль – екзамен (четвертий семестр).

Розподіл та накопичення балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни

Вид навчальної роботи		Кількість	Максимальний бал за вид навчального заняття	Сумарна максимальна кількість балів за видами навчальних занять
I. Поточний контроль				
Модуль № 1	Лекції (активність під час занять) *	6	0	0
	Практичні заняття *	6	3	18
	Модульний контроль (письмова робота)*	1	12	12
Разом за модуль № 1				30
Модуль № 2, 3	Лекції (активність під час занять) *	8	0	0
	Практичні заняття *	8	3	24
	Модульний контроль (письмова робота) *	1	12	12
Разом за модуль № 2				36
Індивідуальна самостійна робота				22
Разом за поточний контроль				78

II. Підсумковий контроль : Екзамен	32
Разом за всі види навчальних занять та контрольні заходи	100

* – види навчальних занять та контрольні заходи для обов'язкового виконання

Поточний контроль

Поточний контроль проводиться на кожному занятті. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на заняттях та набутих знань, умінь, навичок під час виконання завдань.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на практичному занятті:

3 бали – здобувач вільно володіє усім навчальним матеріалом, орієнтуються в темі та аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади; завдання виконане в повному обсязі, оформлені протоколи досліджень, наведено аргументацію, використовуються професійні терміни, зроблені висновки.

2 бали – здобувач володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні, оформлені протоколи досліджень, використовуються професійні терміни, зроблені висновки.

1 бал – здобувач частково володіє матеріалом та може окреслити лише деякі проблеми теми; завдання виконане, але обґрунтування відповіді недостатнє, у звітах та протоколах допущені незначні граматичні чи стилістичні помилки, висновки сформульовані некоректно.

0 балів – здобувач не знає відповіді на поставлені питання або поверхово розкрив лише окремі положення при цьому допустив суттєві помилки.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, логіка викладання, культура мовлення, емоційність та переконаність, використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні модульних контрольних робіт (оцінюється в діапазоні від 0 до 12 балів):

12 балів – представлені повні відповіді на питання з дотриманням всіх вимог до виконання; правильно дані відповіді на всі тестові питання.

11 балів – вірно описані всі ситуаційні завдання, але недостатнє обґрунтування відповіді, допущені незначні граматичні чи стилістичні помилки; виконано 90% тестового завдання.

10 – 8 балів – виконано 70% тестового завдання; 70% ситуаційних завдань.

7 – 5 балів – виконано 50% тестового завдання; 50% ситуаційних завдань.

4 – 2 бали – виконано 30% тестового завдання; 30% ситуаційних завдань.

1 бал - виконано 10 - 20% тестового завдання; 10 - 20% ситуаційних завдань.

0 балів – відповідь відсутня.

Перелік питань для підготовки до модульного контролю 1.

Тема 1.1. Предмет, задачі і методологічні проблеми психофізіології. Предмет психофізіологічного дослідження та основні поняття. Історія розвитку психофізіологічного вчення. Перспективні напрями розвитку системи психофізіологічного забезпечення в Україні. Принципи психофізіологічного дослідження. Кодування інформації у нервовій системі. Зв'язок психофізіології з іншими науками. Вимоги до організації психофізіологічного обстеження.

Тема 1.2. Біологічні основи психіки. Нейрон – структурна одиниця нервової системи. Класифікація нейронів. Принципи і закони вищої нервової діяльності. Психіка і вегетатика. Поняття „функціональний стан”.

Тема 1.3. Методи психофізіологічних досліджень. Електроенцефалографія. Магнітоенцефалографія. Комп'ютерна томографія. Електрична активність шкіри. Індикатори активності ССС. Плетізмографія. Показники активності м'язової системи. Реакції очей. Вибір методик та аналіз показників.

Тема 1.4. Психофізіологія сенсорних систем. Загальна характеристика сенсорної системи. Принципи організації сенсорної системи. Сенсорна реакція та сенсорні пороги. Функції та властивості сенсорних систем. Взаємодія сенсорних систем.

Тема 1.5. Зорове та слухове сприймання. Загальна характеристика зору. Нервові шляхи та зв'язки зорової системи. Зорове сприймання. Чутливість зору. Слух та його роль. Слухові відчуття. Слухова чутливість.

Тема 1.6. Смакове та нюхове сприймання. Спеціалізація органів чуття. Функції органів чуття та способи обробки інформації. Дослідження зорового аналізатора. Вплив кольору на психічний стан людини. Дослідження нюхового та смакового аналізатора.

Тема 1.7. Сенсомоторна та вісцеральна системи. Загальна характеристика вестибулярної СС. Тактильна СС. Ноцицепція. Антиноцицептивна система. Температурна чутливість

Тема 1.8. Психофізіологія рухової активності. Моно- та полісинаптичний рефлекс. М'язова та суглобова рецепція. Шляхи передачі сомато-сенсорної інформації. Лемнісковий шлях. Потенціали мозку, які пов'язані з рухами. Нейронні кореляти руху. Функціональна організація довільних рухів. Головні властивості нервової системи: сила, лабільність, динамічність нервової системи, функціональна рухливість нервових процесів. Методи дослідження головних властивостей нервової системи. Визначення і оцінка психомоторних якостей людини. Складна та проста сенсомоторні реакції, реакція на рухомий об'єкт, теппінг-тест.

Тема 1.9. Оцінка функціональних станів людини. Психофізіологія функціональних станів. Поняття психофізіологічного функціонального стану. Типові для професійної діяльності стани. Саморегуляція ПФС. Психофізіологічний аналіз професійної діяльності. Біологічний зворотній зв'язок. Функціональні робочі стани та працездатність. Індивідуальні кількісні методи оцінки функціональних станів, працездатності та психофізіологічних особливостей людини.

Тема 1.10. Психодіагностика функціональних і робочих станів людини. Загальна характеристика функціональних станів та характеристика окремих станів під час діяльності. Психофізіологія сна та пильнування. Стан пильнування. Цикл сон-пильнування. Рівні активації та ефективність психічних процесів. Роль ретикулярної формації середнього мозку у формуванні стану пильнування. Стадії сна. Нейронні структури, що відповідають за розвиток стадій сна. Депривація сна. Порушення сна.

Перелік питань для підготовки до модульного контролю 2.

Тема 2.1. Психофізіологія уваги. Увага та її види. Модель уваги Бродбента та її експериментальна перевірка. Інші моделі уваги. Увага та функціональний стан. Структури мозку, відповідні за регулювання потоку сигналів. Увага та орієнтувальний рефлекс. Нервова модель стимула.

Тема 2.2. Психофізіологія свідомих та несвідомих процесів. Локалізація свідомості. Функціональна асиметрія та свідомість. Свідомість як інформаційний синтез. Ієрархічна модель гештальта. Утворення умовних рефлексів на несвідомому рівні.

Тема 2.3. Психофізіологія емоцій. Характеристика емоційних явищ. Забезпечення емоційної сфери.. Теорії походження та функціонального значення емоцій. Методи вивчення та функціонального значення емоцій. Природженість емоційної експресії. Механізми виникнення емоцій. Емоції та функціональна асиметрія мозку. Інформаційна теорія емоцій. Нейрональна основа емоційної комунікації. Дослідження суб'єктивного компоненту емоцій. Гендерні відмінності прояву емоційних властивостей особистості. Дослідження об'єктивного компоненту емоцій. Реєстрація емоційних вегетативних реакцій. Реєстрація емоційної психомоторної активності. Дослідження нервово-психічної стійкості.

Тема 2.4. Психофізіологія пам'яті та навчіння. Енграма та засоби її формування. Нейронні механізми оперативної пам'яті. Структури, відповідні за довготривалу пам'ять. Особливості формування експліцитної пам'яті. Психофізіологічні механізми імпліцитної пам'яті. Оперантне обумовлення. Основні види навчіння.

Тема 2.5. Мова та мовлення. Сигнальні системи. Визначення першої та другої сигнальної системи. Механізми внутрішнього мовлення. Мовлення та його функції. Розвиток мовлення в онтогенезі. Мовленнєві функції півкуль. Мовлення як основа свідомості. Лімбічні структури та мовлення. Гендерні особливості соціальної перцепції.

Тема 2.6. Психофізіологічні підходи до аналізу мислення та інтелекту. Психофізіологічні кореляти процесу мислення. Інтелект. Креативність.

Тема 2.7. Функціональна асиметрія мозку. Види асиметрії.. Історичний нарис досліджень щодо асиметрії мозку. Морфологічна асиметрія мозку. Клінічні дані щодо функціональної нерівнозначущості півкуль. Методи дослідження асиметрії. Гендер та функціональна асиметрія.

Тема 2.8. Психофізіологічні механізми адаптивної поведінки Адаптація як психофізіологічне поняття. Психофізіологічні компоненти працездатності. Психофізіологічні детермінанти адаптації людини до екстремальних умов діяльності. Саморегуляція функціональних станів. Адаптація та її значення в системі психофізіологічного забезпечення. Реакція первинної відповіді. Індивідуальні форми адаптації. Методика «Прогноз». Адикція та її види. Психофізіологічні особливості професійної діяльності в звичайних і екстремальних умовах. Значення психофізіологічних резервів в збереженні працездатності в звичайних та екстремальних умовах. Поняття працездатності в екстремальних умовах. Робоче середовище та його класифікація за рівнем нормативності, екстремальності. Поведінкові стратегії чоловіків та жінок у різних життєвих ситуаціях.

Тема 2.9. Психофізіологічні механізми старіння. Вікові зміни мозкової тканини. Старіння ДНК. Когнітивні функції у віці інволюції.

Тема 2.10. Психофізіологія статі. Гендерні стереотипи. Закономірності статевої диференціації в онтогенезі. Статева диференціровка мозку. Статеві відмінності пізнавальних процесів.

Критерії оцінювання індивідуальної самотійної роботи здобувачів вищої освіти:

12 балів - самотійна робота здобувачем виконана в повному обсязі, кількість опитаних 20 осіб, отримані результати кількісно та якісно оброблені, проаналізовані, зроблені висновки, які ґрунтуються на теоретичному психофізіологічному матеріалі. Здобувач продемонстрував вміння використовувати на практиці набуті знання інших дисциплін. Представлені протоколи, оформлені відповідно до вимог.

11-10 балів - самотійна робота здобувачем виконана в повному обсязі, кількість опитаних 15 осіб, отримані результати кількісно та якісно оброблені, проаналізовані, зроблені висновки, які ґрунтуються на теоретичному психофізіологічному матеріалі. Представлені протоколи, оформлені відповідно до вимог.

9 - 8 балів – самотійна робота здобувачем виконана в повному обсязі. Кількість опитаних 10 осіб, отримані результати кількісно та якісно оброблені, проаналізовані, зроблені висновки, які ґрунтуються на засвоєному психофізіологічному матеріалі. Представлені протоколи обстеження, оформлені відповідно до вимог.

7 балів - самотійна робота здобувачем виконана в повному обсязі. Кількість опитаних 10 осіб, отримані результати кількісно та якісно оброблені, проаналізовані, зроблені висновки, мають місце помилки при оформленні протоколів дослідження.

6 балів – самостійна робота здобувачем виконана в повному обсязі. Кількість опитаних 10 осіб, отримані результати кількісно та якісно оброблені, проаналізовані, але зроблені висновки не коректні, не повні, мають місце помилки при оформленні протоколів дослідження.

5 балів – самостійна робота здобувачем виконана у неповному обсязі. Кількість опитаних складає до 5 осіб. Результати формально оброблені, висновки не повні, мають місце помилки в оформленні протоколів дослідження та у формулюванні висновків.

4 – 3 бали – самостійна робота здобувачем виконана у неповному обсязі. Кількість опитаних складає 2-3 особи. Результати формально оброблені, висновки не повні, мають місце помилки в оформленні протоколів дослідження та у формулюванні висновків.

2 - 1 бал – самостійна робота здобувачем виконана у неповному обсязі. Кількість опитаних складає 1 особу. Результати формально оброблені, висновки не повні, мають місце помилки в оформленні протоколів дослідження.

0 балів – завдання, передбачене на індивідуальну самостійну роботу, здобувачем не виконане.

Викладачем оцінюється понятійний рівень здобувача, логічність та послідовність при виконанні роботи, самостійність мислення, впевненість у правоті своїх суджень, вміння виділяти головне, вміння встановлювати міжпредметні та внутрішньопредметні зв'язки, вміння робити висновки, прогнозувати перспективу розвитку дослідження, ідеї або проблеми, відсоток унікальності та запозичення текстового документу (плагіат), уміння публічно чи письмово представити звітний матеріал.

Перелік рекомендованих завдань для індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти надається у робочому зошиті для самостійної роботи (частина 2 робочого зошиту).

Перелік питань до екзамену.

1. Предмет, задачі і методологічні проблеми психофізіології.
2. Історія розвитку психофізіологічного вчення. Перспективні напрями розвитку системи психофізіологічного забезпечення в Україні. Принцип психофізіологічного дослідження.
3. Кодування інформації у нервовій системі.
4. Зв'язок психофізіології з іншими науками.
5. Вимоги до організації психофізіологічного обстеження.
6. Нейрон – структурна одиниця нервової системи. Класифікація нейронів.
7. Принципи і закони вищої нервової діяльності.
8. Поняття „функціональний стан”.
9. Методи психофізіологічних досліджень..
10. Загальна характеристика сенсорної системи. Принципи організації сенсорної системи.
11. Сенсорна реакція та сенсорні пороги.
12. Функції та властивості сенсорних систем.

13. Взаємодія сенсорних систем.
14. Зорове та слухове сприймання. Загальна характеристика зору. Нервові шляхи та зв'язки зорової системи. Зорове сприймання. Чутливість зору.
15. Слух та його роль. Слухові відчуття. Слухова чутливість.
16. Смакове та нюхове сприймання
17. Спеціалізація органів чуття. Функції органів чуття та способи обробки інформації.
18. Дослідження зорового аналізатора.
19. Вплив кольору на психічний стан людини.
20. Дослідження нюхового та смакового аналізатора.
21. Сенсомоторна та вісцеральна системи.
22. Загальна характеристика вестибулярної СС.
23. Тактильна СС.
24. Ноцицепція. Антиноцицептивна система.
25. Температурна чутливість
26. Психофізіологія рухової активності. (Моно- та полісинаптичний рефлекс. М'язова та суглобова рецепція. Шляхи передачі сомато-сенсорної інформації. Лемнісковий шлях. Потенціали мозку, які пов'язані з рухами. Нейронні кореляти руху. Функціональна організація довільних рухів).
27. Головні властивості нервової системи: сила, лабільність, динамічність нервової системи, функціональна рухливість нервових процесів.
28. Методи дослідження головних властивостей нервової системи.
29. Визначення і оцінка психомоторних якостей людини. Складна та проста сенсомоторні реакції, реакція на рухомий об'єкт, теплінг-тест.
30. Психофізіологія функціональних станів. (Поняття психофізіологічного функціонального стану. Типові для професійної діяльності стани. Саморегуляція ПФС. Психофізіологічний аналіз професійної діяльності. Біологічний зворотній зв'язок).
31. Функціональні робочі стани та працездатність. Індивідуальні кількісні методи оцінки функціональних станів, працездатності та психофізіологічних особливостей людини.
32. Загальна характеристика функціональних станів та характеристика окремих станів під час діяльності.
33. Психофізіологія сна та пильнування. Депривація сна. Порушення сна.
34. Психофізіологія уваги: Увага та її види. Модель уваги Бродбента та її експериментальна перевірка. Інші моделі уваги. Увага та функціональний стан. Структури мозку, відповідні за регулювання потоку сигналів. Увага та орієнтувальний рефлекс. Нервова модель стимула.
35. Психофізіологія свідомих та несвідомих процесів. Локалізація свідомості. Функціональна асиметрія та свідомість. Свідомість як інформаційний синтез. Ієрархічна модель гештальта. Утворення умовних рефлексів на несвідомому рівні.

36. Психофізіологія емоцій. Характеристика емоційних явищ. Забезпечення емоційної сфери.
37. Теорії походження та функціонального значення емоцій.
38. Методи вивчення та функціонального значення емоцій. Природженість емоційної експресії.
39. Механізми виникнення емоцій.
40. Емоції та функціональна асиметрія мозку.
41. Інформаційна теорія емоцій.
42. Нейрональна основа емоційної комунікації.
43. Дослідження суб'єктивного компоненту емоцій.
44. Гендерні відмінності прояву емоційних властивостей особистості..
45. Психофізіологія пам'яті та навчання:
- Енграма та засоби її формування.
 - Нейронні механізми оперативної пам'яті.
 - Структури, відповідні за довготривалу пам'ять.
 - Особливості формування експліцитної пам'яті.
 - Психофізіологічні механізми імпліцитної пам'яті.
 - Оперантне обумовлення. Основні види навчання.
46. Мова та мовлення. Сигнальні системи. Визначення першої та другої сигнальної системи. Механізми внутрішнього мовлення. Мовлення та його функції. Розвиток мовлення в онтогенезі. Мовленнєві функції півкуль.
47. Лімбічні структури та мовлення. Гендерні особливості соціальної перцепції.
48. Психофізіологічні підходи до аналізу мислення та інтелекту. Психофізіологічні кореляти процесу мислення. Інтелект. Креативність.
49. Функціональна асиметрія мозку. Види асиметрії.. Історичний нарис досліджень щодо асиметрії мозку. Морфологічна асиметрія мозку. Клінічні дані щодо функціональної нерівнозначності півкуль. Методи дослідження асиметрії. Гендер та функціональна асиметрія.
50. Психофізіологічні механізми адаптивної поведінки. Адаптація як психофізіологічне поняття.
51. Психофізіологічні компоненти працездатності.
52. Психофізіологічні детермінанти адаптації людини до екстремальних умов діяльності.
53. Саморегуляція функціональних станів.
54. Адаптація та її значення в системі психофізіологічного забезпечення. Реакція первинної відповіді. Індивідуальні форми адаптації.
55. Методика «Прогноз».
56. Адикція та її види.
57. Психофізіологічні особливості професійної діяльності в звичайних і екстремальних умовах.
58. Значення психофізіологічних резервів в збереженні працездатності в звичайних та екстремальних умовах.

59. Поняття працездатності в екстремальних умовах. Робоче середовище та його класифікація за рівнем нормативності, екстремальності. Поведінкові стратегії чоловіків та жінок у різних життєвих ситуаціях.

60. Психофізіологічні механізми старіння. Вікові зміни мозкової тканини. Старіння ДНК. Когнітивні функції у віці інволюції.

61. Психофізіологія статі. Гендерні стереотипи. Закономірності статевої диференціації в онтогенезі. Статева диференціровка мозку. Статеві відмінності пізнавальних процесів.

Критерії оцінювання знань здобувачів на екзамені (оцінюється від 0 до 32 балів):

32 – 30 балів – здобувач вільно володіє усім навчальним матеріалом, орієнтуються в темі та аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади, може зробити кілька незначних помилок;

29 – 20 балів - здобувач вільно володіє усім навчальним матеріалом, орієнтуються в темі та аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади, але може зробити кілька серйозних помилок;

19 - 12 балів – здобувач частково володіє матеріалом та може окреслити лише деякі проблеми теми. Правильно дана відповідь на два питання, одне/інші – частково;

11– 7 балів – частково надані відповіді на всі запитання, але жодне з них не розкрито, допущено суттєві помилки;

6 -1 балів - здобувач частково володіє навчальним матеріалом, відповіді загальні, допущено при цьому суттєві помилки.

0 балів – здобувач не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичного питання та практичних завдань.

Політика викладання навчальної дисципліни

1. Активна участь в обговоренні навчальних питань, попередня підготовка до практичних занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.

2. Сумлінне дотримування розкладу занять з навчальної дисципліни (здобувачі вищої освіти, які запізнилися на заняття, до заняття не допускаються).

3. Відпрацьовування здобувачами незасвоєних тем в індивідуальному порядку викладачеві у позааудиторний час.

4. З метою зосередженості уваги на засвоєнні матеріалу з теми, що вивчається, під час заняття мобільними пристроями дозволяється користуватися тільки з дозволу викладача, робота у Zoom із увімкненою камерою.

5. Здобувач вищої освіти має право дізнатися про свою кількість накопичених балів у викладача навчальної дисципліни та вести власний облік цих балів.

6. Дотримання академічної доброчесності. Під час навчання учасники освітнього процесу зобов'язані дотримуватися академічної доброчесності: етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Рекомендовані джерела інформації

Література:

1. Освітньо-професійна програма «Екстремальна та кризова психологія» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти, спеціальність 053 – Психологія, галузь знань 05 – Соціальні та поведінкові науки.
2. Аршава І. Ф., Черненко М. І. Психофізіологія: підручник для студентів ВНЗ. Київ: Вища освіта, 2006. 308 с.
3. Горго Ю.П. Психофізіологія (прикладні аспекти): Навч. посібник. - К.: МАУП, 1999.
4. Ільїна Ю.Ю., Петренко Г.Г. Короткий словник психологічних термінів /За ред. Росохи В.О.- Х., 2004. – 266 с.
5. Клименко В.В. Механізми психомоторики людини. - К.: Фоліо, 1997.
6. Корольчук М.С. Практикум з психофізіології військової діяльності. - К.: КВГІ, 1997.
7. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності. - К.: КІМУ, 2002. 210 с.
8. Кузів О.Є. Психофізіологія: курс лекцій. – Тернопіль: вид-во ТНТУ ім. І. Пулюя, 2017. 194 с.
9. Майдіков Ю. Л., Корсун С. І. Нервова система і психічна діяльність людини: Навч. посіб. Київ, Магістр-XXI сторіччя, 2007. 280 с.
10. Макаруч М. Ю., Куценко Т. В., Кравченко В.І., Данилов С.А. Психофізіологія: навчальний посібник . – К. : ООО «Інтерсервіс» , 2011. 329 с.
11. Філіппов М.М. Психофізіологія людини. Навч. посібник. К., МАУП, 2003. Режим доступу: https://maup.com.ua/ua/navchannya-u-maup/library/pidruchniki/psihologiya/psihofiziologiya_lyudini.html

Інформаційні ресурси

1. Ільїна Ю.Ю. Курс дистанційного навчання в системі Moodle з навчальної дисципліни «Психофізіологія». Режим доступу: <http://moodle.nuczu.edu.ua/course/index.php?categoryid=21>.
2. Лісовенко А.Ф., Бедан В.Б. Психофізіологія: практикум (для самостійної підготовки здобувачів вищої освіти факультету психології, політології та соціології). – Одеса: Фенікс, 2021. – 75 с. Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/>.

Розробник:

доцент кафедри ПДОУ,
кандидат біологічних наук,

доцент

ЮЛІЯ ІЛ